

FAHRETTİN ÖNDER imgesel lirizm: şiirde çağdaş sentez III

Türk şiiri, son yıllarda, yetkinliğinin ve boyutlarının sınırlarını zorlayarak ve kendi güçlü derinliğini keşfediyor.

Şiirimizin özgürlüğüne kavuşması, içerik ve söylem zenginliğinin artması bizleri geniş bir inceleme ve araştırmaya yöneltti.

Son iki sayıdır büyüteç altına aldığımız yeni oluşuma imgesel lirizm adını vermiştik. Çağdaş bir sentez olarak tanımladığımız imgesel lirizm oluşumu, Türk ve dünya şiirinde yıllardan beri vazgeçilmez unsur olarak kullanılan imgesel ve lirik unsurların, son dönem ozanlarımızın şiirlerinde ol, faniştü özgün bir doku içerisinde kristalleştirilmesi ile ortaya çıkmıştır.

Geçen sayımızda ayrıntılı olarak incelediğimiz imgesel lirizm oluşumunun özelliklerini, başlıklar halinde kısaca özetledikten sonra, Türk şiirinde imgesel lirizmin, çağdaş bir sentez olarak doğuşuna yön veren ozanlarımızın ıhlıl dizelerinden yola çıkarak somut örnekler vermeye çalışacağız.

İngesel Lirizmin Özellikleri:

- Görünenin ardına gizlenmiş görünmeyen soyut ve düşsel evreni yakalar.
- Yepyeni ve çağdaş bir söylem içerir.
- Sözcükler alıçılmış anlamların ve sözcük anlamların aşar.
- Çağdaş ve özgün bir imge örgüsü ön plâna çıkar.
- Coşkun, tutkulu ve duygulu bir imgelem gücünün vazgeçilmez ağırlığı hissedilir.
- İmgelerin gerçekte somut ve nesnel

● Oran; içsel ve kişisel dünyasında evreni sorgular.

● Oran göre şiir, saf zamana ve evrensel varoluşun gerçek sınırlarının derinliklerine dalar.

● Gelenekçi izlerin etkisini, imgesel lirik ozan, kendi şiirsel kimliğinde özgünleştirir.

● Ulusal birikimlerden evrensel bütünlüğe özdeşleşmeye bir yönelme vardır.

● İngesel lirik ozan; has şiir (poésie pure) oluşturma çabası içindedir.

● Şiirsellik (şiriyet, öz şiir), evrenin ritmik bir kavrayışı olarak benimsenir.

● İçsel, bireysel ve kişisel esastır.

● İngesel lirizmin terk edilemez ögesi, çağrışımdır.

● Anlamsal bütünlüğe, renk ve ses oynaşmaları ile oluşturulan büyü bir ritim ile ulaşılır.

● Kendine özgü bir "üst dil" kullanımı hemen fark edilir.

● Şiir; en güzel yorumunu okurunun zihninde ve yüreğinde bulur.

● Kapalılık; estetik ve lirik bir zorunluluktur.

● Duyulmak, hissedilmek ve dinlenilmek üzere söylenir.

● Çok anlamlılık, okuru sonsuz sayıda çağrışımsal yolculuğa çıkarmayı hedefler.

● En çarpıcı özellik olarak, ozanın içsel-düşünsel ve duygusal dünyasını "yüreğinin diline" anlattığı lirik öğeleri ön plâna çıkarır.

Şimdi sizlere, imgesel lirizm anlayışı hakkında somut fikirler vermek amacıyla, şiir ve dizelerinde imgesel boyuta ulaşmış ozanlarımızdan ilk aşamada tesbit edilebilir birkaçının şiirlerinden seçilmiş örneklerden; yer darlığı nedeniyle, dizeler halinde alıntılar vererek yaptığımız genel inceleme yapıyoruz.

Gelecek sayılarda, belirlediğimiz ve belirleyeceğimiz imgesel lirik ozanlarımızın şiir ve dizelerini, yukarıda sıraladığımız özellikler ışığında daha sistematik ve ayrıntılı olarak incelemeyi hedefliyoruz.

Varoluşunun ve zamanın geçimini ruhu-
nun derinliklerinde arayan ve insan sevgi-

keşfettiği özgün imgeleriyle okurunu kısıvrak sarmalıyor. Vahap Akbaş, "Hüzün Coğrafyası" adlı kitabında; içsel ve kişisel dünyasında evrenin ruhundaki yansımalarını resmetmeye çalışıyor. İmkânsız anlattığı şüride şöyle diyor:

"ve biliyorum
avuçlarıma
gök sığmaz" (s.33)

Zaman zaman çağrışımlarla bizi dünyasına doğru sürüklüyor sessizce;

"Işık içer gönlüm ayın ağzından" (s.20)

"Döver uykumuzu aykırı düşler" (s.12)

Ozan, evrensel varoluşun gerçek sınırlarının derinliklerine kendi ruhunda dalmayı deniyor, ama çaresiz;

"Kayboldum kendime giden yolda
Rehberim yok" (s.57)

Aşk, doğa, gök yüzü ve özgürlük temaları arasında kurduğu özgün dünyasında imgelerle âdeta oynayan Aydın Alp, gençliğinin verdiği coşkunlukla lirik taşkınlığının seline çekiyor okurunu. "Ateşin Kehâneti" adlı kitabında, çok sık kullandığı ay imgesinin göz kamaştıran etkisinde kalıyor,

"Ay, beyaz şarap tadıyla kalbimi
köpürtüyor" (s.25)

"Aşkın dallarında ay
kül benizli" (s.30)

"Ay parçalarından bir düş yapıyorum
saçlarını savuruyor dünyaya" (s.52)

Karşıtlıkların çarpıcı etkisinin farkında olan Aydın Alp, kullandığı zat imgeleri estetik bir görüntü içinde sınımayı yoğluyor,

"Nazlı bir gelincığın göğünde
Çelik kanatlarıyla ölüm dolaşıyor" (s.57)

"Ölüm ılık çala çala geldi
ardından dizginsiz bir tipi
ve dağlarda hüznün vardı eridi
göl oldu yürekler

acılar dipte parıldayan çakıl taşları" (s.40)

Alp'in dizelerinde sözcüklerin anlamları imgelere gizlenmiş ve âdeta görünmez kılınmıştır. Okurunun imgelem gücünün sınırlarını zorlamaya yönelten imgelerinin ilk andaki çarpıcılığı, ozan Alp'in zengin lirik birikiminin çağrışımlarda yoğunlaşmasından kaynaklanıyor;

diye seslendiği "Şarkılar Tilsimi" adını verdiği yapıtında duyarlı bir yüreğin lirik evrenine dalıveriyoruz.

"dokunsanız kalplerine
bir kelebeğin nazlı kanatları dersiniz
/ ellerinizde kalır rengi" (s.15)
"körpe dudakların dileğiyle ürperir
gözlerinden serinlik çiseler
yeşilligin" (s.17)

İngesal lirizmin büyümesine çoktan kapılmış olan Aydın Alp, özgün imge düzeni ve berrak lirik söylemi ile aşk, hüznün, doğa, ayrılık ve duyarlılık üzerine evrensellik niteliklerine ulaşmış bireysel duygu ve düşüncelerini işlemiş.

"sevişirsek ortalık tutuştur alevimizden" (s.23)

"senin esmerliğin bir başka
yarınlara soyunan" (s.42)

"uçarı sevinçler kanatlarırdı dudaklarımızdan" (s.7)

"Yarın dokunulmazlıktır dönüşsüz cennete" (s.50)

Cemal Sayan; biçim ve gelenek kaygılarını aşmış; içinden geldiği gibi, konuşur gibi, dostça ve sıcak seslenen bir genç ozan. Yer yer karamsarlığın sinsi delizlerinde yakaladığı ışıqla yolunu aydınlatan Sayan, özgün imge örgüsü ile gelecek vaad ediyor. "Karanlıkta Gün Yüzünüz" adlı kitabında içsel evreninin çok boyutlu ve hassas yansımalarına tanık oluyoruz. Lirik ağıtlar yakılmış insanın kendine ve doğaya yabancılaşmasına;

"Sessiz ağla geceyi incitme n'olur
Göğsümde zamansız bir cehennem kurulur" (s.57)

"Erguvanî bir renk alır yalnızlığımız" (s.22)

"Denizler ötesinden bir yalnızlık tüler" (s.25)

Sayan, kendine yabancılaşan ve bir kısır döngü içinde duygusallığının kör kuyusuna saplanıp kalan insanı, ılık ılık aktığı nefesi ile sorgular,

"Solugum dünyalar ısıtır

-Denemeli'sin

Nedir bizi ayrılıklara götüren

Yüz yüzeykeniş içe" (s.39)

Yer yer özgün lirik betimlemelerle, imgesel vakalamaya çalışan ozan, aydın

